
Marija Kozar-Mukič
Seniška pesmarica iz 1864

V Prekmurju in Porabju je od 17. do 20. stoletja nastalo okoli sto rokopisnih pesmaric. V gornjeseniški katoliški rokopisni pesmarici je od 76 pesmi 18 bilo zapisanih že v starejši Martjanski pesmarici. Novoletna koledna pesem »Naraudo Szeje Kráo Nebeszki« – ki je prevod madžarske iz 16. stoletja – priča o starosti in mogoče tudi izviru šege.

In the period between the 17th and the 20th centuries about one hundred hymnal manuscripts originated in the areas of Prekmurje in Slovenia and Porabje on the Hungarian side of the border. 18 of the 76 songs in the Catholic hymnal manuscript from Felsőszőlőnk (Gornji Senik) had already been contained in the older hymnal from Martjanci. New year's carol "Naraudo Szeje Kráo Nebeszky" (Born Was the King of Heaven), which is the translation of the Hungarian carol from the 16th century, reveals old age and possibly also the origin of the custom.

V Prekmurju in Porabju je od 17. do 20. stoletja nastalo okoli sto rokopisnih pesmaric. Pesmarice se omejujejo na zahodnogoričke župnije v črti od Martjanec na sever prek Pečarovec v Pertočo in Velikih Dolenc do Čepinec in Gornjega Senika. Te župnije so pripadale škofiji v Győru, Slovenski okroglini (madž. Tótság). Žarišče tega prirejanja je bilo v luteranskih Martjancih, od koder je prišla starejša Martjanska pesmarica (MP I) v roke katoliškim organistom, »kantorjem« (iz madž.-lat. kántor). Pesmarice so imele velik format, ker so jih postavljali na orgle med mašnim petjem in temeljijo v veliki meri na starejši Martjanski pesmarici.¹ Ena izmed teh je tudi katoliška rokopisna pesmarica z Gornjega Senika. Kraj in čas nastanka pesmarice ni moči dognati, datiranje na notranji platnici dokazuje le njeno uporabo na Gornjem Seniku l. 1864.

Katoliška cerkvena pesmarica je bila l. 1864 last Štefana Pinterja, župana na Gornjem Seniku, ki se je podpisal na notranjih platnicah: »Eete Knige Sze Lasztivno Dosztajajo Nagorenyem Sziniki Pinter Stefan voleti 1864«. (Sedaj je pesmarica last avtorice.)

¹ Vilko Novak (ur.): Martjanska pesmarica. Ljubljana: ZRC SAZU, 1997, 55.

Ohranjena je v celoti, le na desnem spodnjem oglu je zglodana od mišk. Pesmarica velikega formata je vezana v trde platnice, hrbet je usnjen. Velikost 23 x 19 cm. Pesmarica ima 185 strani, od teh je 133 oštevilčenih. Številke se začnejo na str. 7. Na začetku pesmarice je pozneje dodanih 52 neoštevilčenih strani.

Prvi del pesmarice (52 strani) vsebuje 14 mrtvaških pesmi. Le zadnjo je napisala druga roka. Drugi, večji del po pisavi in papirju izgleda starejši. Na prvi strani nosi naslov: »*Vu Imeni Goszpodnovom. Zacsno sze Papinszke Raszlocsne Pobosne Peszmi. Oprvim Kolednim Szvetkom Szlisne.*« Kolednih pesmi je 11. Četrti sledi osma, za osmo je peta, šesta in sedma. Po deseti je »Szlisna k etim«. Kolednim sledijo 4 novoletne pesmi, 3 trikraljevske in 44 različnih pobožnih (»*Nahájajoucse Drúge Razloucne Pobosne Szlisne Papinszke vóre Peszmi.*«). Med temi je 20 pesmi cerkvenega leta, ena za dobro letino, 5 svetniških, 2 sta liturgični in 2 posvetni (Od slavička ftička, Od razsipnega sina), 4 so mrtvaške, 3 Marijine in 3 o sodnem dnevu. V pesmarici je vsesкупaj 76 pesmi. Napev je označena le pri eni pesmi. Večina pesmi ima označen praznik, za katerega so namenjene.

Pisava je dokaj čitljiva, lepa, gladka, prizadevna. V prvem delu rokopisa so izrisane preproste inicialke, velike začetnice na začetku prve kitice.

Od 76 pesmi je bilo 18 zapisanih že v starejši (1643) Martjanski pesmarici (v nadaljnjem MP I.). Po mnenju Vilka Novaka je po svojem obsegu za primerjavo z MP I najprimernejša Seniška pesmarica, ki jo je Andrej Horváth datiral v l. 1780. Ta vsebuje skoro vse nedeljske in praznične pesmi iz MP I, tudi protestantske, vmes pa so nove za praznike svetnikov. V njej so ohranjene tudi nekatere pripovedne in apokrifne pesmi. Glavne liturgične in obenem najstarejše pesmi – predvsem božično-novoletne in velikonočne – so predreformacijskega, skupnega katoliškega izvira. Jezikovno se drži MP I. Vse druge katoliške pesmarice so mlajše in se jezikovno vse bolj osvobajajo kajkavskega temelja. Tako tudi Seniška pesmarica iz 1864, v kateri je besedilo prilagojeno seniškemu slovenskemu govoru.² Od 18 pesmi v Seniški pesmarici iz 1864 je bilo 16 zapisanih v Seniški iz 1780. Le ene ni najti v nobeni mlajši pesmarici in je prvič po MP I zapisana v Seniški pesmarici iz 1864: *Bláseni so oni ki sze Boga bojijo.*³

V seznamu pesmi Seniške pesmarice iz 1864 smo ležeče tiskali tiste, ki so prevzete iz MP I. Šest pesmi je prevzetih v celoti, pri drugih manjkajo nekatere kitice. Pri eni pesmi (*Naroudo sze je Kráo Nebeszki*) je na koncu dodano novoletno voščilo z refrenom prejšnjih kitic: *«Daj vam Bog zdravje ino Veszelje v etom/ letti vszega za volé. Na tom Mládom letti veszelimo sze,/ Mladoga krala mi molimo.»* S to vrstico so se najbrž novoletni koledniki poslavljali od hišnega gospodarja. V Porabju na novo leto zjutraj tudi danes hodijo fantiči in moški »pozdravlat, friškat«. Na Gornjem Seniku z mokro smrekovo vejo poškropijo dekleta in ženske, v Sakalovcih, Števanovcih in okolici pa tepežkajo s spletenimi »krpači« (korbači). S kolednico želijo veliko zdravja in obilnosti v novem letu: *«Válen bojdi, Jezoš Kristoš! Zdravi bojte, frištji bojte v etom nouvom leti. Aj van Bouk zdravdje da pa veseldje, pa srečo, pa sveti boži blagoslov. Po stou tjeblouf (keblou) žíta, po stou tjeblouf pšenice.»* Tako v Sakalovcih. Na Gornjem Seniku pa: *«Zdravi bojte, friški bojte v etom nouvom leti, dosta krüja, dosta vina, vse za volé. Düšno zveličanje pa največ.»*⁴

Vsebinska Seniške pesmarice 1864

² Isti.

³ Prim.: MP I, V. del 9. str.

⁴ Prim.: Kozar-Mukič, Marija: Otroško praznično leto v Porabju. V: Mladi v svetu ljudskega izročila. Maribor 1992, 19–20.

(Ležeče tiskane pesmi izvirajo iz MP I.)

I. del:

Mrtvaške pesmi (brez naslova)

Odszlobodo szam sze, 'sé od te telne szmrti
 Krcsceniczi mi sze szpamentüimo
 Na Szmrt pászko noszi, Cslovik mrtelni
 Z nevolámi Cslovik szvoj 'sítek szpunyava
 Tá Britka Szmrt szvojom sztreilom
 Drági moji lüdjé, eti vküp szprávleni
 Placsen je eti vesz te nass Žitek (!)
 Vszákojácske, szkúsáve szo, nad nami v 'sivoti
Dén prihaja mladi meiszecz zahaja MP I, IV. 32⁵
 Poszlúsájte Lüdjé, kak Cslovik govori
 Oh Szmrt sztrasna, oh szmrt hüda
 Oh Csemérne szmrti, pre'salosztni Járem
 'Sé vidis sztalnoszt szvéczko, kak naglo preminé
 Jaj nesztalnos szveta, ka szzi preminoucsa

II. del

Naslov:

**»Vu Imeni Goszpodnovom.
 Zacsno sze Papínszke Raszlocsne Pobosne Peszmi.
 Oprvim Kolednim Szvetkom Szlisne.«**

Leipo Veszelje Vam glászimo
Z nebész je Angyeo prileto MP I, I. 19⁶
 Jezus Marie drági Szin
 Seregh Pasztérov
O! Gorécsa Bosa lübvav! MP I, 27⁷
 Poszlúsáite vi lidgé kak nigda Maria
 Zdrav kráo Mládi
Vu Davidovom Varossi MP I, I. 24⁸
 Vszi navküpe dnesz
 Národjenyé Jezussa Krisztussa
Jezus Krisztus práva je Zorja MP I, I. 14⁹
Dejte Sze rodi v Bettlehemi MP I, I. 32¹⁰
Pohvalimo danésnyi dén MP I, I. 48¹¹
Naroudo Szeje Kráo Nebeszki MP I, I. 50¹²
 O Szvéti tri Králi

⁵ Seniška pesmarica iz 1780 je nima. 12 kitic kot v MP I.

⁶ Manjkajo 3., 7., 9., 10., 11., 12. kítica.

⁷ Manjkata 7. in 9. kítica.

⁸ Manjkajo 5., 7. in 9. kítica.

⁹ Manjka 6. kítica.

¹⁰ Seniška pesmarica iz 1780 je nima. 9 kitic kot v MP I.

¹¹ Manjkajo 22., 23. in 24. kítica.

¹² Dodana zadnja kítica.

Z daleka potüjo Szveti trije Králi
 Od ti trei Moudri sze szpominaimo

MP I, I. 52¹³

Naslov:

**»Nahájajoucse drüge Razloucne Pobosne Nidelne Szlisne Papinszke Vöre
 Peszmi«**

Vi Krsztseniczi hválite Vszí Bogá

Dobri Hisniczi! vi posztlúsáite

MP I, V. 8¹⁴

Bláseni so oni ki sze Boga bojijo

MP I, V. 9¹⁵

O moy dvei oucsi na Jezussa zgliednite

MP I, IV. 29¹⁶

Oh ti Greisni cslovik szpoumeni sze vezdáj

Szvéti Dávid Kráo, pred szvojmi greihi

Lübi Krsztsenik Goszpodna Boga

Posztlúsáite Krsztseniczi kako Bosi Szin sze mocsi

Moka Jezussa Krisztusa Predrágoga Bosega Sziná

Gda Jezus na Krisnom dreivi Moko je trpo vu Teili

MP I, II. 11¹⁷

Dvá devét deszét leit Jezus premino

Oh ti szrecsen cslovik greisen!

Krisztus nám je od szmrti sztáo

MP I, II. 32¹⁸

Na Vúzen Rano tri Marie

MP I, II. 29¹⁹

Szpoumeni sze Krsztsenik szte Krisztossove Szmrti

MP I, II. 27²⁰

Krisztus je gori sztano hvala boidi Bougi

MP I, II. 31²¹

Ti Greisen Cslovik! Szpoumeni sze ti Sztvoiga Sztvoritela

Pokouro Csinécsim Szvéti Lúkács

Oh kak készno bisim k-Dúsnomi Vrácsi Jasz

Oh Jezus Krisztos nass zvelitsiteo!

MP I, II. 4²²

Jezus Szlatko Imé drágo Plemenito

Zdrav oh Jousef plemeniti!

Obüdi sze Greisna Düssa

Ah kak salosztni! ino Bojecsi boude den pitani

Posztlúsajte vi lidgé kak nigda Mária szvojmi Szinki Szpejvala

Zdrava, zdrava, zdrava Divicza Maria

O Maria! Boga Rodicza

Vsze Vörne Düssicze

Oh! Veliki zmosnoszti Boug Nebeszki (za dobro letino)

Proszim i opominam jasz vezdai tebé

Molimo te Szvéta i naj dragsa Manna

Placsno Peszen mi szepeivaimo

¹³ 17 kitic kot v MP I.

¹⁴ Protestantaska poučno-vzgojna pesem o zakonu, prevedena iz madžarsčine, manjkajo 17., 27. in 23. katica.

¹⁵ Drugod je ni najti, manjkata 7. in 8. katica.

¹⁶ 12 kitic, kot v MP I.

¹⁷ 9 kitic kot v MP I.

¹⁸ Manjkajo 3., 16 in 22. katica, naslednje so le vsebinsko podobne.

¹⁹ Manjka 5. katica.

²⁰ Manjkajo 3., 6., 7., 11., 12., 13., 14., 15., 18. in 19. katica.

²¹ Manjkajo 3., 4., 5., 6., 9. in 10. katica.

²² 9 kitic kot v MP I.

Jáj nesztálnoszt Szveita kak szi preminoucsa!
 Kaje Szveczka Dobrouta?
 Ah ki sivés natom Szvejti
 Ki sze cslovik vüpas
 Apostolovje denasz dén Szvétoga Petra i Pavla
 Steri koli Cslovik sztojih da ne szpádne naj sze bojih
 Oh szreksen Szveti Apostol! Bosi Szluga Szvéti Thomás
 Veszelijo sze vszej Szvéczki den denésnyi vu Nebészáj
 Eden Archangyeo szi Szveti Dén denésnyi natoj zemli (Sv. Mihael)
 Bláseni dén ino Vora, vu sterojje Matti Bosa Vu Nebésza zasztoupila
 Oh Maria Matti Bosa Czveit Nebeszki
 Dén sze Szveti Szvéte Anne

Pesem *«Blá'seni szo oni Ki sze Boga bojijo»*, ki se po MP I prvič pojavi v Seniški pesmarici iz 1864, je priredba 128. psalma iz Svetega pisma.²³ V naši pesmarici (str. 46–47.) je zapisana takole:

Na ono nedelo priglihna (Na Szvétoga Histva Nedelo ali po druga Nedela po trei Králi)

*Blá'seni szo oni Ki sze Boga bojijo ki
 po nyegovi pouti vörno hodi Sivi vszák
 Cslovik prav brezi tvojega vszákoga Kvára.*

*Ar' vszáki ki dela sz právím szvojim trüdom, pred
 Bogom bode prijéten i blásen. Sivi vszák Cslo-
 vik prav brezi tvojega vszákoga kvára.*

*Nai zsena tvoja kako te roden trsz, porodna bou-
 de tvojoj hizsi bodoucs sivi vszák Cslovik prav
 brezi tvojega vszákoga kvára.*

*I Szini tvojih kak ráne olike, okouli sztola
 leipo szi szprávijo sivi vszák Cslovik prav
 brezi tvojega vszákoga kvára.*

*Tak Bog Csloveka lipou Blagoszlovi ki
 zapovividi Bose vörno zdrži. Sivi vszák Cslo-
 vik prav brezi tvojega vszákoga kvára.*

*Blagoszlovi te Bog Szvoi Szvéti Nebész
 boidi Szreksen vuuszem szvojem sitki
 Sivi vszak Cslovik prav brezi tvojega
 vszakoga kvára. AMEN.*

V knjižni slovenščini v Svetem pismu:

Blagoslov vernim, Psalm 128, Stopniška pesem

Blagor vsem, ki se boje

Gospoda

²³ Prim. Sveto pismo, Ljubljana 1974, 580. str..

in hodijo po njegovih potih!
 Zakaj sad truda svojih rok boš užival,
 srečen boš in dobro ti bo.
 Tvoja žena bo ko rodovitna trta
 v notranjosti tvoje hiše,
 tvoji otroci kakor oljčne mladike
 okoli tvoje mize.
 Glej, tako se blagoslavlja mož,
 ki se boji Gospoda.
 Blagoslovi naj te Gospod s Siona,
 da boš gledal srečo Jeruzalema vse
 dni svojega življenja,
 da boš gledal svojih otrok otroke.
 Mir bodi nad Izraelom!

Seniška pesmarica iz 1864 je tako jezikovno kot vsebinsko dragocen vir za raziskovanje porabskega slovenskega narečja in tudi etnologije. Novoletna koledna pesem *«Narauto Szeje Krao Nebeszki»* – ki je prevod madžarske iz 16. stoletja – priča o starosti in mogoče tudi izviru šege.

Summary

The Felsőszölnök Hymnal from 1864

In the period between the 17th and the 20th century about one hundred hymnal manuscripts originated in the areas of Prekmurje in Slovenia and Porabje on the Hungarian side of the border. They stem from the parishes of the western part of Goričko in a line from Martjanci to the north across Pečarovci to Pertoča and Veliki Dolenci to Čepinci and Felsőszölnök. The focal point of these manuscripts was in Martjanci, a Lutheran village from which the older Martjanci hymnal reached Catholic organists as well. One of these hymnals is also the 1864 Catholic hymnal manuscript from Felsőszölnök. 18 of its 76 songs had already been contained in the older hymnal from Martjanci. The texts in the Felsőszölnök hymnal have been adapted to the Slovene dialect spoken in this town. 16 of the 18 songs from the Felsőszölnök hymnal had already been written in the 1780 Felsőszölnök hymnal. There is only one song which could not be found in any later hymnals and has been incorporated into the 1864 Felsőszölnök hymnal the first time after the older Martjanci hymnal. It is entitled *Blaseni so oni ki sze Boga bojijo* (Blessed Are Those Who Are Afraid of God). Six of the songs have been taken over in their entire form, certain stanzas have been omitted from others. One of the songs, *Naroudo sze je Krao Nebeszki* (Born was the King of Heaven), contains an additional New Year's blessing with the refrain from previous stanzas: "Daj vam Bog zdravje ino Veszelje v etom/ letti vszega za vole. Na tom Mladom letti veszelimo sze./ Mladoga krala mi molimo" (May God grant you good health and joy in the coming year. We are rejoicing over the coming year and praying to the young king). These lines had probably been sung by carolers who were taking leave from each master of the house. On New Year's morning boys and men from Porabje still go from house to house to greet ("pozdravlat, friškat") their occupants with a similar carol, wishing an abundance of health and plenitude in the new year. The song "Blaseni szo oni ki sze Boga bojijo" is an adaptation of Psalm 128 from the Bible. The contents and the language of the 1864 Felsőszölnök hymnal thus represents an invaluable source for the research of the Porabje Slovene dialect and for ethnology as well. New year's carol "Narauto Szeje Krao Nebeszky", a translation of the Hungarian carol from the 16th century, reveals old age and possibly also the origin of the custom.